

G.K.Chesterton

NA OSTRIE

ARGUMENTU

APOLOGETICKÉ

ESEJE

ZABUDNUTÉ
KNIHY

ZABUDNUTÉ
KNIHY

G. K. CHESTERTON

**NA OSTRIE
ARGUMENTU**

G. K. Chesterton
Na ostrie argumentu

Vydavateľstvo Zabudnuté knihy, Bratislava
www.zabudnuteknihy.eu

Táto kniha ani žiadna jej časť nesmie byť reprodukovaná a šírená v papierovej, elektronickej alebo inej podobe bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Preklad Michal Švec
Obálka Filip Stanko
Všetky práva vyhradené.

ISBN 978-80-99966-08-7 (PDF)

Vznik tejto knihy podporili:

Jana Bálíková
Vlasto Dzuriš
Jozef Girgaš
Michal Gonda
Martin Juríček
Martin Kahanec
Richard Sobota
Filip Stanko
Mišo Šesták
Juraj Vittek
Milan Zaleha

OBSAH

Namiesto úvodu... Predslov!	9
Polemika s Blatchfordom	
Úvod z pôvodného vydania	15
Kresťanstvo a racionalita	17
Prečo verím v kresťanstvo	28
Zázraky a moderná civilizácia	36
Večné hrdinstvo slumov	41
Heretici	
Poznámky o dôležitosti ortodoxie	51
O duchu negativity	61
Pán H. G. Wells a obri	71
Vianoce a estéti nad vecou	90
Studňa a plytčiny: mojich šesť obrátení	
Kapitulácia v otázke sexu	99
Pád materializmu	107
Návrat náboženstva	113

NAMIESTO ÚVODU... PREDSLOV!

Vždy som autorov nadpisov „Namiesto úvodu“ upodozrieval z beznádejného pokusu uchrániť sa pred obvyklým osudom „Úvodov“ – byť preskočený. Pokúsim sa však do nasledovných poznámok zamiešať niekoľko naozaj užitočných pre lepšie pochopenie diela.

Chesterton je osvedčená značka... Ale má súčasnému čitateľovi kresťanská apologetika spred vyše sto rokov ešte čo povedať? Oplatí sa ju čítať, keď všetky argumenty už v dnešnej dobe musia byť určite smiešne zastarané? A je naozaj taká duchaplná, akú má jej autor povest'?

Myslím, že netreba mať obavy - Gilbert Keith Chesterton už vtedy svojím britkým štýlom, ktorý ide hlboko pod povrch veci, vykryl smeče niekoľkých bežných obžalôb kresťanstva. Šokujúce je však na tom to, že sa všetci tvária, ako keby tak nikdy neurobil, na jeho protiargumenty sa nereaguje a doteraz sa proti kresťanstvu opakovane vyťahujú tie isté veci - ako si možno všimnúť hocikde, od „osvietených“ článkov bulvárnych časopisov cez plamenné interne-

tové diskusie až po knihy tzv. „moderných“ vedcov. Vďaka ich ignorancii je teda Chestertonova spisba stále čerstvo aktuálna – na rozdiel od tej ich, ktorá vo veľkej miere iba pridllho nevedomky kopíruje jeho oponenta Blatchforda.

Robert Peel Glanville Blatchford vo svojich článkoch a knihách napádal náboženstvo, zvlášť Bibliu, a propagoval ateizmus. Okrem toho vydával koncom 19. storočia socialisticky zameraný časopis, a keďže to bola gentlemanská doba a gentlemanská spoločnosť, prejavil obdivuhodnú šlachetnosť, že ho po útokoch na kresťanstvo poskytol na zverejnenie obrany aj druhej strane. Podstata pôvodných námietok, ktoré Chesterton vyvracia, je z textov obhajoby jasná, i keď sú len parafrázované. Meno *Nunquam* na niekoľkých miestach je narážka práve na Blatchforda – jeho autorský pseudonym v novinách, v ktorých pôsobil predtým, totiž znel *Nunquam Dormio* („Nikdy nespím“). Teraz vám už bude jasné aj to, prečo autor viackrát spomína socializmus, a prečo sa najviac rozohní – preňho celkom netypicky, keď má pocit, že Blatchfordova filozofia uráža charakter chudobných, hoci jej hlásateľ sa, paradoxne, pasuje za ich veľkého ochrancu.

V beletristickej rovine Chesterton opísal podobný čestný súboj, hoci prebiehajúci nie novinárskou formou so skríženým ostrím intelektu, ale s naozajstným šermom, v románe *Gula a kríž* (1905). Inšpirácia predchádzajúcou polemikou s Blatchfordom je nepochybná. Podobnosť je nielen v tom, že tam tiež súpe-

ria dvaja oduševnení zástancovia nezmieriteľných svetonázorov, jeden napádajúci a druhý obhajujúci kresťanstvo, ale aj v rytierskosti ich vzájomnej úcty. Hoci treba, žiaľ, povedať, že väčšia bola tá Chestertonova voči Blatchfordovi, ktorý si myslel, že Chesterton svoju vieru len hrá kvôli žurnalistickému lesku. Treba upozorniť aj na inú literárnu súvislosť... Niektoré témy sú skôr len načrtnuté a argumenty nedostatočne rozvinuté, no Chesterton sa k mnohým vrátil aj v *Ortodoxii* a na iné zas priamo nadviazal druhý najlegendárnejší moderný britský apologetik – C. S. Lewis, konkrétne napríklad v esejach *Zázraky* (1942), *Náboženstvo a veda* (1945) či *Je teológia poéziou?* (1944).

Keď vydavateľstvo Ignatius začalo s veľkorysým projektom súhrnného vydania Chestertonových spisov, v rámci ktorého bolo dosiaľ publikovaných 37 niekoľko stostranových dielov, *Polemike* sa dostalo prominentného zaradenia hneď do prvého, spolu s autorovými dvoma najväčšími bestselermi v apologetickom žánri – *Heretici* a *Ortodoxia*. Najmä ten druhý je dobre známy aj slovenským čitateľom, prvý z nich skôr českým. Iba *Polemika s Blatchfordom* tvorila úplnú výnimku, ktorú sa týmto prekladom pokúšam odstrániť. Aj keď tu nesympatizanti kresťanstva – najmä toho katolíckeho, ktoré G. K. Chesterton prijal vo veku 48 rokov – nájdu niektoré svoje obľúbené argumenty dávno úspešne deratizované, vždy sa možno chytiť aspoň jednotlivej vety či pasáže, ktorá už v dnešnom svete pôsobí nekorektne

(napr. o moslimskej civilizácii), či príliš subjektívne (napr. autorovo očarenie stredovekou módou v porovnaní s viktoriánskou), vytrhnúť ju z kontextu a odbiť celé dielo ako prekonané. Pokojný spánok bude zachránený! No hoci s tým či oným nebudú súhlasieť, hádam by v nejakej úprimnej chvíľke, keď budú sami a nablízku žiadny zvedavý telepat, aspoň v kútiku duše mohli priznať: Nebol ten chlap predsa len nebezpečne bystrá hlava?

A aby som nezabudol: kovaný a kalený ateista, materialista, determinista Blatchford sa o dvadsať rokov neskôr stal spiritualistom, propagujúcim styk so záhrobím. Nebol to práve Chesterton, kto povedal, že „keď ľudia prestanú veriť v Boha, nezačnú neveriť v nič, ale veriť v čokoľvek“?

Zvyšok knihy tvoria pasáže apologetického charakteru z dvoch iných diel. Spomínaní *Heretici* takmer dosahujú slávu *Ortodoxie*, ktorú priamo predchádzali, ale na Slovensku od štyridsiatych rokov minulého storočia trestuhodne nie je dostupný žiadny preklad. Keďže jednotlivé kapitoly sú vždy postavené na nejakej známej postave vtedajšieho britského literárneho a politického prostredia, snažil som sa vybrať pár takých, ktoré sa priveľmi neviažu na poznanie týchto osobností či tém súdobej spoločenskej debaty a ich aktuálnosť zostala čo najviac nedotknutá.

V prípade *Mojich šiestich obrátení*, ktoré boli súčasťou väčšieho celku *Studňa a plytčiny*, som sa tiež zameral na kapitoly, ktoré majú aj dnes čo najväčšiu platnosť, ale tu už istú časovú vzdialenosť badať – nie

žeby zastaralo Chestertonovo myslenie, to len posun k liberálnejším hodnotám bol za uplynulých sto rokov príliš výrazný. Dnes neriešime ako za jeho doby štandardnosť heterosexuálnych rozvodov, ale štandardnosť homosexuálnych manželstiev. Takisto bol autor v závere asi príliš optimistický ohľadom precitnutia modernej doby z okúzlenia materialistickou filozofiou. Obávam sa, že sa stále čvachtáme v tých istých omyloch a vytriezvenie nie je také všeobecné, ako si predstavoval, ani po fiasku, ktoré nazývame 20. storočím. Predmetná pasáž zo *Studne a plytčín* je však významná aj preto, lebo je jedným z dokladov Chestertonovho presvedčenia, že svojím písaním ani tak nedokazuje konzistentnosť a platnosť kresťanstva, ako skôr iba bráni zdravý rozum. To bolo jeho primárnym cieľom pri akejkoľvek téme, od hrebeňa až po vesmír, a pokiaľ sa príležitostne medzi ne náhodou priplietlo aj kresťanstvo, rovnako poctivo obhajoval to. Vďakabohu, práve taká priliehavá prezývka mu historicky aj prischla: „apoštol zdravého rozumu“.

Tento výber si nerobí nároky na úplnosť ani len z hľadiska apologetiky zdravého rozumu v užšom zmysle - čiže apologetiky kresťanskej filozofie, no hádam poslúži aspoň ako primeraná reprezentácia kratších textov. Do daného žánru však spadajú aj celé knihy od Chestertona, pri ktorých je ťažké - ak nie svätokrádežné - obmedziť sa na stručný výňatok. Okrem *Ortodoxie* treba v tejto súvislosti spomenúť najmä *Večného človeka* - to práve o tomto diele americký priekopník literárnej vedy a kritiky William

Lyon Phelps napísal v liste autorovi, že „si vzal ceruzku, aby si vyznačoval najlepšie miesta, ale čoskoro ju strčil naspäť do vrecka, lebo podčiarkoval každú vetu“.

Apoštolát zdravého rozumu asi nikdy nebol taký potrebný ako v súčasnosti – hoci, ups... presne to isté tvrdil Phelps pred sto rokmi! Obávam sa, že tento pocit bude ešte silnieť, ale keby bolo najhoršie, napórúdzi budú napríklad aj zabudnuté knihy Gilberta K. Chestertona, aby ako bájni Sitnianski rytieri zachránili situáciu. Aj z poslednej ubránenej bašty sa dá obnoviť celé kráľovstvo.

PhDr. Michal Švec, 2018

POLEMIKA S BLATCHFORDOM

ÚVOD Z PÔVODNÉHO VYDANIA

Spisy na obranu kresťanstva sa objavili v časopise *Clarion* za nasledovných okolností:

Jeho šéfredaktor, môj priateľ pán Robert Blatchford, najprv nastolil svoje výhrady voči kresťanskej viere v sérii článkov, ktoré sa následne mohutne šírili vo forme knihy s názvom *Boh a môj sused* (Clarion Press, 1903, Fleet Street 72), na čo ma požiadal o redakčnú úpravu obrannej reakcie. Pán Blatchford mi povedal, že je pripravený dať druhej strane spravodlivú možnosť vypočutia v časopise *Clarion*. Keďže si uvedomoval, že on, ako ten, kto začal viesť útok, by sám nemal zoradovať šíky „svojich priateľov protivníkov“, ako nás dobrácky nazýva, obrátil sa s touto úlohou na mňa. Navrhol, aby som spracoval všetky články a listy z kresťanskej strany, zaslané do redakcie *Clarionu*, obmedziac sa pri všetkých pisateľoch na dva body diskusie: V čo veria? a Prečo veria?

Súhlasil som pod podmienkou, že záber diskusie by sa mal trochu rozšíriť, aby mi umožnil osloviť ľudí z rôznych denominácií, o ktorých viem, že sa zaoberajú hlavnými otázkami nadnesenými v knihe *Boh a môj sused*. Pán Blatchford ochotne súhlasil, že by bolo lepšie vybrať konkrétnych autorov než sa spoľahnúť na náhodných prispievateľov.

Naši pisatelia tvoria pestrú zmes od robotníkov – socialistov po šľachtického syna a dcéru arcibiskupa. Sú medzi nimi novinári, spisovatelia, učitelia, anglikánski a nonkonformistickí pastori, vysokoškolskí profesori a bývalý člen vlády, pričom všetci sa zhodne stotožňujú so základnými kresťanskými pravdami.

Každý týždeň po šesť mesiacov nám pán Blatchford poskytol tri z najprominentnejších stĺpčekov v *Clarione*. Počas celého toho obdobia on, ani nikto z jeho zamestnancov nezasahoval do vedenia našej debaty. Mali sme po celý čas voľné pole.

Pán Blatchford je nadmieru priamy a úprimný. Neprekáža mu, ani keď sú rovnako priami a úprimní jeho oponenti. Povedali sme mnohé veci o jeho protikresťanskom postoji veľmi otvorene, ale nie útočne, a sme presvedčení, že nič nepadlo v hneve.

Redaktor v *Clarione* by ešte rád na našu obranu zareagoval, ale aspoň nateraz ma pán Blatchford uisťil, že on osobne zatiaľ nechá vec tak, ako je.

Veľa ľudí bolo hlboko znepokojených jeho oduševneným útokom na našu vieru, no iste sa všetci zhodneme, že tým, ako dlho a trpezlivo dopriaval priestor svojej rubriky našim argumentom na vy-

vrátenie tých jeho z knihy *Boh a môj sused*, prejavil nevšednú veľkorysosť. Som úplne rovnakého názoru, aký pán G. K. Chesterton vyjadril v prvej eseji, ktorou prispel do tejto série, slovami, čo by si cirkvi mali úprimne zobrať k srdcu ako vážne varovanie: „V celej polemike som pocítil ostrie iba jednej veci, ktorá naozaj zasiahla praktizované kresťanstvo. Myslím, že je to dobrý argument. Myslím, že je to hrozný argument. Ide o to, že táto polemika sa vedie v nekresťanskom periodiku. Náboženstvo utrhlo gól tým, že ľudia, ktorých podľa všetkého zaujíma najviac, sú tí, podľa ktorých je podvodom. Preto si myslím, že veľkorysosť pána Blatchforda, ako vlastne každá veľkorysosť, je hlboko filozofická a múdra.“

George Haw
Londýn, júl 1904

KREŠŤANSTVO A RACIONALITA

Môj priateľ pán George Haw ma požiadal, aby som v jednom či dvoch článkoch, ktoré majú byť zverejnené v *Clarione*, vyjadril svoju základnú vieru ohľadom otázky kresťanstva. Nebudem predstierať, že by som sa do toho púšťal akokoľvek nechotne. No v prvom rade by som mal vyjadriť pánovi Blatchfordovi našu vďačnosť, vlastne ešte niečo viac než vďačnosť – pochvalu za veľkorysosť, s akou prepožičal

svoje noviny svojim náboženským oponentom. Týmto činom naozaj zabodoval v šľachetnej nezištnosti.

Obávam sa, že väčšina hrozných odhalení kresťanského zla a nevedomosti mnou neotrasie tak vážne, ako by mali. Keď počujem, že nejaký nemecký profesor objavil tisíc štyristý pôvod protoplazmy, márne sa nútim k pocitu vzrušenia, a keď čítam, že divosi si maľujú tváre, aby potešili duchov (či koho), necítim nič než neurčitý záujem a súcit. Mne to pripadá, že profesor aj divoch so zelenou tvárou robia to isté – a síce že podliehajú nutkaniu, ktoré ženie ľudí vynakladať poriadnu dávku námahy na celkom zbytočné veci.

Také veci však pramálo zmenia môj pohľad na kresťanstvo. V celej polemike som pocítil ostrie iba jednej veci, ktorá naozaj zasiahla praktizované kresťanstvo. Myslím, že je to dobrý argument. Myslím, že je to hrozný argument. Ide o to, že táto polemika sa vedie v nekresťanskom periodiku. Náboženstvo utrhlo gól tým, že ľudia, ktorých podľa všetkého zaujíma najviac, sú tí, podľa ktorých je podvodom. Preto si myslím, že veľkorysosť pána Blatchforda, ako vlastne každá veľkorysosť, je hlboko filozofická a múdra.

Nevyčítam mu, na rozdiel od mnohých, že o náboženstve diskutuje tak dopodrobna – keďže predmetom je povaha Vesmíru, diskusia je nevyhnutne veľká ako Vesmír, a rovnako bohatá ako Vesmír, a, odvážim sa dodať, rovnako zábavná ako Vesmír. Vlastne dúfam, že nesmrteľnosť musí exis-

tovať už len preto, aby sme mali ja a pán Blatchford čas prediskutovať, či je skutočná.

Skôr, než načrtnem svoj pohľad, treba povedať jedno - a neodpustím si pritom osobnú poznámku. Začínam si uvedomovať, že kvôli spôsobu, akým hovorievam o týchto záležitostiach, sa pomerne veľa ľuďom zjavne zdám prostoreký alebo nevhodne drzý. Keďže som si však v tejto záležitosti sebou skutočne istý viac než existenciou Mesiaca, napĺňa ma to značnou ľútosťou. No myslím, že chápem pôvod tohto omylu a ako sa zrodil u ľudí veľmi vzdialených kresťanskej atmosfére. Samotné kresťanstvo je takou veselou vecou, že jeho nositelia sa občas vyznačujú až určitou jednoduchou bujarosťou, ktorú by zamračení a intelektuálni racionalisti mohli celkom pochopiteľne zamieňať za obyčajné šaškovanie a rúhanie - presne ako zamieňali kresťanskú radosť za šaškovanie a rúhanie ich prototypy, zamračení a intelektuálni stoici Starého Ríma.

Podobný rozdiel vidno hocikde, napríklad medzi chladnou pohanskou architektúrou a škeriacami sa kresťanskými chrličmi, medzi roztopašnou pestrosťou stredoveku a fádnyim oblečením tohto racionalistického storočia. A keby si pán Blatchford želal dozvedieť sa, prečo by bol pre nás šok vidieť Devonshirské knieža prechádzať sa s jednou nohavicou červenou a druhou žltou (ako to mohol činiť šľachtic v trinástom storočí), ochotne by som ho informoval, že je to následkom úpadku našej viery.

V dejinách sa žiadna populárna farebnosť a radosť nevyskytovala bez náboženstva.

Prvou ťažkosťou, ktorú mám pri polemike s pánom Blatchordom, je prosto to, že budem z veľkej časti kráčať po jeho vlastnej pôde. Jeho knižka *Boh a môj sused* je moja obľúbená učebnica teológie, ale nemôžem ju tu podrobne prerozprávať. Ak by som uviedol každú zo svojich príčin, prečo byť kresťanom, obrovské množstvo z nich by bolo totožných s Blatchordovými dôvodmi, prečo ním nebyť.

Pán Blatchord a tábor, ktorý zastupuje, napríklad poukazujú na to, že jestvuje veľa mýtov podobných kresťanskému príbehu – že boli pohanskí Kristovia a indické Vtelenia a ukrižovania v Patagónii, aspoň pokiaľ som sa do počul či zaujímal. Ale neuvedomuje si pán Blatchord druhú stranu tohto argumentu? Ak by ľudskú rasu skutočne vytvoril kresťanský Boh, nebolo by pravdepodobné, že ľudská rasa bude mať povesti a pozmenené zobrazenia kresťanského Boha? Ak sme uspôsobení tak, že nás musí vyslobodiť Boží syn, je naozaj také čudné, že by Patagónci snívali o Božom synovi?

Blatchfordovo stanovisko vlastne v podstate tvrdí, že keď nejaká vec ohromila milióny rôznych ľudí ako niečo pravdepodobné či nutné, nemôže byť preto pravdivá. A potom tento skromný tvor, zakrývajúc svoje skutočné schopnosti, obviní úbohého G. K. Chestertona z paradoxu! Ja mám paradox rád, ale nie som pripravený tancovať a oslňovať ním až tak ako Nunquam, ktorý vykrikovanie ľudstva o danej veci